

Na sledi vonjav v vsakdanjem življenju in onkraj njega

Oktober 2020 smo v okviru 55. Festivala Borštnikovo srečanje izvedli mednarodni znanstveno-umetniški simpozij, ki se je posvetil estetsko-senzorični revoluciji, pri čemer je združeval raziskovalne moči Akademije za gledališče, radio, film in televizijo ter Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Slovenskega gledališkega inštituta in gledališča Sensorium, ki se osredotoča na umetniške raziskave senzorialnega jezika.

Glavni cilj simpozija je preiskati pretežno neznano in neraziskano, a pomembno področje uprizoritvenih in vizualnih umetnosti, ga na novo osvetliti z uprizoritvenimi študiji, antropologijo, kulturologijo ter drugimi področji umetnosti in kulture. Senzorialno ali senzorično gledališče je danes povezano z zelo priljubljeno vejo čutno vključujočih oziroma potopitvenih gledališč, ki so nastala ob prelomu tisočletja kot privlačna uprizoritvena forma. V odnos med izvajalcem, občinstvom in performansom vnaša posebno igrivost. Medtem ko so se razprave in razpravljanja o imerzivnih gledaliških praksah v glavnem osredotočile na produkcijo in fenomene urbanih gledaliških skupin, ki so pridobile sloves začetnikov na tem področju, se zdi, kot da smo zanemarjali ali celo pozabili na praktike senzorialnega ali senzoričnega gledališča, ki že več desetletij razvijajo imerzivne metodologije, a so te na žalost še vedno v veliki meri ostale nedokumentirane in neraziskane.

Cilj simpozija je spodbuditi raziskave in razprave o senzorialnem in olfaktornem v gledališki kulturi ter razširiti krila teorije in refleksije tudi na poetike čutov kolumbijskega gledališkega režiserja Enriqueja Vargasa ter njegovih privržencev. S tem skuša simpozij razširiti dosedanja okvirjanja senzoričnih uprizoritvenih praks in raziskati njihov transformacijski potencial. Cilj je tudi povezati sodobno senzorialno gledališče in kulturo z Victorjem Turnerjem in njegovim »prestopanjem praga, ki ločuje dve ločeni področji, tisto, povezano s predritualnim ali preliminarnim statusom subjekta, drugo pa z njegovim postritualnim ali postliminalnim statusom«.

Senzorialno gledališče se je v Sloveniji začelo leta 1996 s premiero *Oraculos* Enriqueja Vargasa, svetovno znanega režiserja *Teatro de los Sentidos* (Gledališča čutil), ki je ta specifični sistem s svojim ustvarjalnim delom predstavil skupini sodelujočih slovenskih umetnikov in kulturni sferi. V Sloveniji senzorialni jezik razvija zavod Sensorium, v svetu pa obstaja več kot trideset tovrstnih raziskovalnih skupin. Eden najvidnejših protagonistov senzoričnih oziroma multisenzoričnih raziskav, antropolog David Howes, poudarja, da čas pravcate senzorične revolucije šele prihaja, pri čemer presega

kontekst performativnih, jezikovnih, kulturnih, afektivnih, prostorskih, ontoloških in drugih obratov sodobne humanistike in družboslovja.

Tematska številka revije *Amfiteater*, ki je pred vami, je plod mariborskega simpozija. Naš cilj je predstaviti eseje uglednih znanstvenikov in umetnikov s področij uprizoritvenih ved, antropologije, filozofije in psihologije umetnosti ter senzorialnih gledaliških praks. Znanstveniki in umetniki v razpravah in esejih skušajo opredeliti, kako senzorialna metoda s poudarkom na vonju aktivira proces samopreiskovanja s pomočjo razpiranja podob, spominov in asociacij. Kako izgrajuje specifično samorefleksijo in samozavedanje. Kako uprizoritvene in vizualne umetnosti uporabljajo vonjave; kakšen je prispevek senzorične revolucije k prihodnosti umetnosti in kulture, lokalno in globalno. V številki so zbrani prispevki, ki obravnavajo specifične uprizoritvene prakse (Barbara Orel, Barbara Pia Jenič, Tomaž Toporišič), uprizoritveno umetnost in uprizorjanje v senzorični kulturi (Enrique Vargas, Igor Areh), ter se ukvarjajo s senzorialnim kot možnim orodjem za socialno mediacijo in povezovanje različnih družbenih skupin (Caro Verbeek, Peter de Cupere, Simon Hajdini, David Howes in Rajko Muršič). Kot taka je stičišče različnih perspektiv, različnih pogledov, za katere menimo, da odpirajo nove poglede na pojave vonja v vsakdanjem življenju, teoriji in izvajalskih praksah.

Zahvaljujeva se dragemu kolegu prof. Rajku Muršiču, s katerim smo skupaj zasnovali in izvedli mariborski simpozij, našemu dragemu prijatelju in avtoriteti senzorialnega gledališča Enriqueju Vargasu ter njegovemu najtesnejšemu umetniškemu sodelavcu Gabrielu Hernandezu ter umetniški ekipi Teatra de los Sentidos. Hvala dragim sodelavcem s Festivala Borštnikovo srečanje in Slovenskega gledališkega inštituta, Alešu Novaku in Mojci Jan Zoran. Predvsem pa hvala našim najdražjim kolegom, ki so pripravili eseje na to temo: profesorjem Barbari Orel, Igorju Arehu in Simonu Hajdiniju iz Ljubljane, profesorju Davidu Howesu iz Montreala, Caro Verbeek iz Amsterdama ter Petru de Cupereju iz Flamske. In pa odgovornemu uredniku Amfiteatra, kolegu Gašperju Trohi, za pomoč pri pripravi tematske številke. Brez vas bi bila simpozij in tudi ta številka *Amfiteatra* nepredstavljiva.

Barbara Pia Jenič in Tomaž Toporišič